



HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
VEFATININ 100. YILINDA
ALİ EMİRİ ÖZEL SAYISI
YIL 10, EYLÜL 2024

Doç. Dr. Mustafa Uğurlu ARSLAN

Dicle Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Diyarbakır/TÜRKİYE
mustafaugurlum@gmail.com
ORCID

**ALİ EMİRİ EFENDİ'NİN
FİLİSTİN TOPRAKLARI İLE
İLGİLİ "İHTARNÂMESİ"**

ALI EMIRI EFENDI'S "WARNING"
CONCERNING THE LANDS OF
PALESTINE

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 27.03.2024	Received Date: 27.03.2024
Kabul Tarihi: 24.09.2024	Accepted Date: 24.09.2024
Yayımlanma Tarihi: 30.09.2024	Date Published: 30.09.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.



Atıf/Citation

Arslan, Mustafa Uğurlu. "Ali Emîrî Efendi'nin Filistin Toprakları ile İlgili "İhtarnâmesi"". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* Vefatının 100. Yılında Ali Emîrî Özel Sayısı (Eylül 2024), 27-44.

Arslan, Mustafa Uğurlu. "Ali Emîrî Efendi's 'Warning' Concerning the Lands of Palestine". *Hikmet-Journal of Academic Literature* Special Issue on the 100th Anniversary of Ali Emîrî's Death, (September 2024), 27-44.



10.28981/hikmet.1459832



Doç. Dr. Mustafa Uğurlu ARSLAN

ALİ EMİRİ EFENDİ'NİN FİLİSTİN TOPRAKLARI İLE İLGİLİ "İHTARNÂMESİ"

ALI EMIRI EFENDI'S 'WARNING' CONCERNING THE LANDS OF PALESTINE

ÖZ

Semavî dinler açısından büyük önem arz eden Filistin, tarih boyunca başta Asur, Babil, Pers, Memluk ve Osmanlı olmak üzere pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Filistin, Memluk hâkimiyetinden sonra Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında varlığını sürdürmüştür. Fransız ihtilali sonrası yayılan milliyetçilik akımı, beraberinde Yahudi milliyetçiliğini de getirmiş ve Yahudiler, yurt arayışı içerisine girmişlerdir. Dünyanın farklı yerlerinde dağınık halde yaşayan, sığındıkları ülkeler tarafından sürülen, dışlanan Yahudilerin bir kısmı daha sonra çeşitli devletlerin de desteğini alarak Osmanlı egemenliğinde bulunan Filistin'e göç etmişlerdir.

1920'li yıllardabir gazetede Filistin topraklarının bir kısmının Yahudilere verileceği haberini okuyan Ali Emîrî Efendi, devlet yetkililerine ve hamiyetperver kimselere hitaben bir "İhtarnâme" yazmış ve bu metni "Osmanlı Tarih ve Edebiyat" mecmuâsında neşretmiştir.

Bu çalışmada, Ali Emîrî Efendi'nin zikredilen ihtarnâmesine ve metinle ilgili değerlendirme ve analizlere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası, Ali Emîrî, ihtarnâme.

ABSTRACT

Palestine, which is of great importance for divine religions, has hosted many civilizations throughout history, such as Assyria, Babylon, Persian, Mamluk and Ottoman. After the Mamluk rule, Palestine continued to exist under the rule of the Ottoman Empire. The nationalist movement that spread after the French Revolution brought Jewish nationalism with it and Jews began to search for a homeland. Some of the Jews, who lived scattered in different parts of the world and were expelled and excluded by the countries they took refuge in, later immigrated to Palestine, which was under Ottoman rule, with the support of various states. Ali Emiri Efendi, who read the news in a newspaper in 1919 that some of the Palestinian lands will be given to the Jews, wrote a "Cease-and-Desist Letter" addressed to state officials and patriotic people and published this text in the magazine "Ottoman History and Literature". This study includes the analysis and the evaluations of that cease-and-desist letter, written by Ali Emiri.

Keywords: Palestine, Ottoman History and Literature Magazine, Ali Emiri, Warning Book.

Giriş

Semavî dinler açısından büyük önem arz eden Filistin, tarih boyunca başta Asur, Babil, Pers, Memluk ve Osmanlı olmak üzere pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Filistin, Memluk hâkimiyetinden sonra Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında varlığını sürdürmüş, Fransız ihtilali sonrası yayılan milliyetçilik akımı, beraberinde Yahudi milliyetçiliğini de getirmiş ve Yahudiler, yurt arayışı içerisine girmişlerdir. Yahudilerin inancına göre Filistin topraklarının yer aldığı Ortadoğu bölgesi "vaad edilmiş topraklar" olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple dünyanın farklı yerlerinde dağınık halde yaşayan, sığındıkları ülkeler tarafından sürülen, dışlanan Yahudilerin bir kısmı, daha sonra çeşitli devletlerin de desteğini alarak Osmanlı egemenliğinde bulunan Filistin'e göç etmişlerdir. Özellikle II. Abdülhamit Han döneminde Yahudiler, kurtuluşu Osmanlı Devleti'ne sığınmakta görmüşler, başta İstanbul olmak üzere Selanik, İzmir ve İskenderiye'ye göç edip buralara yerleşmişlerdir (Yıldırım, 2021, 3842). Theodor Herzl, Yahudi devletini kurmak için Sultan İkinci Abdülhamid Han'dan, Osmanlı dış borçlarının ödenmesi karşılığında Filistin topraklarını istemiş ancak "*Ben bir karış dahi olsa toprak satmam, zira bu vatan bana değil, milletime aittir. Milletim bu vatani kanlarıyla mahsuldar kılmışlardır*" (Armağan, 30.05.2024) cevabıyla teklifi şiddetle reddedilmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde "HR.TO, 544/18" numarada kayıt belgelerden hareketle Özkan, Sultan Abdülhamid tahttan indirildikten 4 yıl sonra, Filistin topraklarını satın almak maksadıyla ABD'nin Los Angeles şehrinde yaşayan J. Jackson Smith'in Osmanlı Hariciye Nezareti'ne müracaat ettiğini ifade etmiş ve belgede şu bilgilerin yer aldığını dile getirmiştir: "*Kudüs-i Şerif ve nam-ı diğer Filistin, padişah hazretlerinin Asya'da sahip oldukları memleketlerinin bir kısmını teşkil ediyor. Padişah hazretleri iş bu toprakları satmayı düşündüğü takdirde bedelinin tarafıma bildirilmesini rica ederim*" (Özkan, 2023, 7).

Yapılan tekliflerden sonuç alamayan Yahudiler, Filistin'den çeşitli hilelerle küçük toprak parçaları satın almış ve zamanla işgal politikası güdüp misafir olarak sığındıkları Filistin topraklarında Theodor Herzl'in Yahudileri teşkilatlandırması ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngilizlerin de desteğini almasıyla bir İsrail devleti kurmuşlardır. 14 Mayıs 1948 tarihinde de David Ben Gurion İsrail'in bağımsızlığını ilan etmiştir. Kuruluşundan bugüne İsrail devleti asıl toprak sahibi olan Filistinlileri savaş, sürgün ve soykırımlarla anavatanlarından uzaklaştırma politikası içerisine girmiştir.

İsrail, henüz bir ülke olma hüviyetine sahip değilken 1919 yılında bir gazetede Filistin topraklarının bir kısmının Yahudilere verileceği haberini işiten Ali Emîrî Efendi, devlet yetkililerine ve hamiyetperver kimselere hitaben bir "İhtarnâme" yazmış ve bu metni "Osmanlı Tarih ve Edebiyat" mecmuâsında neşretmiştir. İhtarnâmesinde yer alan bilgilere göre gazetede, Filistin topraklarının Yahudilere verilmesi ile ilgili haberlere inanmak istemediğini, bunun parayla yazdırılmış haberlerden ibaret olduğunu ifade etmiştir. Emîrî Efendi, böyle bir durumun gerçekleşmesi durumunda

istikbalde ne kadar vahim durumların ortaya çıkacağını dünya tarihi ve peygamberler tarihinden edindiği bilgilerden hareketle dile getirmiştir.

1. "İhtarnâme"nin Muhtevası

Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası 31 Mart 1334 (1918) - 30 Eylül 1336 (1920) tarihleri arasında otuz bir sayı olarak neşredilmiştir. Derginin imtiyaz sahibi ve yöneticisi Ali Emîrî Efendi'dir. Neşredilen yazıların büyük bir kısmı Ali Emîrî Efendi'ye ait olup çoğu imzasızdır. Ona ait olmayan metinlerin bazıları da yazma eserlerden çıkarıp neşrettiği manzumelerdir.¹

1.1. İhtarnâme'nin Yazılma Sebebi

Ali Emîrî Efendi, İhtarnâme'yi yazma sebebini bir gazetede Filistin topraklarının bir kısmının Yahudilere verileceği haberini okuduktan sonra yaşadığı derin üzüntü ve hissiyata bağlar. Filistin topraklarının Yahudilere verilmemesi gerektiğini iki ulu'l-azm peygamberin hayatı üzerinden tespitlerle dile getirmektedir.

Ali Emîrî Efendi, okuduğu haberden sonra o gece eski tarih kitaplarının manzaralarını tefekkür gözüyle seyrettiğini, bulunduğu âlemde farklı âlemlere dalıp gittiğini, kendisini bilmediği bir mest ve istiğrâk hali içinde iken "Dünyada en büyük insanlar kimlerdir?" ifadesini yüksek bir ses ile sorduğunu, bu sesin tesiriyle dalmış olduğu o tefekkürî âlemde tekrar şimdiki haline geldiğini ifade ederek sözlerine başlamıştır: "*Dün gece menâzır-ı tevârîh-i kadîmeyi dîde-i tefekkür ü ibretle seyr ü temâşâ ederken âlem-i sahvadan âlem-i istiğrâka rücû etmişim. Hangi âleme geçdiğimi ve ne gibi tefekkürlerde bulunduğumu dahi bilmiyorum. Kendimi bilmediğim bir gaşy u istiğrâk içinde iken "dünyâda en büyük âdemler kimlerdir" ta'bîri yüksek bir sadâ ile ağızımdan çıktığını ve uğramış olduğum âlem-i mahvdan cihân-ı sahva geldiğimi anladım*" (228).

Ali Emîrî Efendi, "*hakîkaten dünyânın en büyük insanları kimlerdir?*" bunları ortaya çıkarmak mümkün değil midir? diyerek düşünmeye ve dünya tarihini yazan kitapların en derin köşelerinde bu hususu araştırmaya başladığını ifade eder. İçinde bulunduğu atmosferi ise şu şekilde dile getirir: "*Kendi kendime, hakîkaten dünyânın en büyük âdemleri kimlerdir, bunları arz u ivazdan sâlim bir sûretde acabâ taayyün ettirmek kâbil olamaz mı, dedim. Düşünmeğe başladım ve kâinât-ı târîhin en derîn köşelerini bile taharrîye daldım. Bütün menâzır-ı cihân-ı târîh gözümün önünden geçiyordu. Öyle geçiyordu ki bu menâzır-ı acîbeyi bir ârif, dîde-i basîretle keşfetmiş olsaydı beni kâinât-ı târîh ortasında zîr-i zemînde teleskoplar önünde oturmuş bir rassâd ve avâlim-i târîhi de yerinden oynamış sıra ile pîş-i nazarımdan gelip geçen nücûm-ı eflâk zannederdi. Cihânın ne kadar müceddidleri, müessisleri, büyük âdemleri var ise birer birer arz-ı endâm-ı hüviyet ederek tarassudgâhım önünden geçiyorlardı*" (228).

¹ bk. Polat, 2007, 482-483; Erdoğan Çeltik, 2007; Öztürk, 2011.

1.2. İnsanlık Tarihinin En Harika Şahsiyetleri Peygamberlerdir.

Ali Emîrî Efendi, dünya tarihi üzerine yapmış olduğu tetkikler neticesinde, dünyanın ne kadar müceddidleri ve büyük şahsiyetleri varsa gözünün önünden geçtiğini, bunların hepsinin hayatlarını incelediğini ifade etmiştir. Daha sonra beşeriyetin en harika insanların "büyük peygamberler" olduğunu vurgulamıştır. Bu zatların kainatın gerçek hizmetçileri ve kurtarıcıları olduklarını ifade ettikten sonra bu peygamberler içerisinde ise konuyla münasebeti hasebiyle Hz. İsa ve Hz. Muhammed aleyhisselamdan bahsedeceğini dile getirmiştir: *"Ben bunların cümlesinin hayât-ı teşrî'yyelerini hâdde-i tedkikden geçirdim. Kâffesinin ser-firâz ü mümtâzı ve kâinâtın müncî ve hâdim-i hakîkîsi, hâiz oldukları kuvve-i mâneviyye şöyle dursun hârîka-i kudret-i beşeriyeleri icâbınca dahi enbiyâ-yı izâm hazerâtını buldum. Enbiyâ-yı izâm efendilerimizin cümlesinin büyüklüklerini burada tafsîlen beyân etmeğe kudret-i kalem ü kirtâs müsâid olmadığından yalnız Hz. İsâ efendimiz ve Hz. Muhammed efendimiz hazerâtının ufak zannolunan ve fakat hakikatde cihândan daha büyük olan birer büyüklüklerini arz ve irâe ile iktifâ edeceğim (229)."*

1.3. Hz. İsa Aleyhisselam ve Hz. Muhammed Aleyhisselam insanlık ve Filistin Tarihi Açısından da İki Önemli Peygamberdir.

Ali Emîrî Efendi İhtarnâmesi'nde, bu büyük peygamberlerin hepsinin büyüklüklerini ayrıntılı olarak anlatmaya kalem ve kağıdının kudretinin yetmeye müsait olmadığını ifade ettikten sonra Hz. İsa ve Hz. Muhammed'in kainattan daha büyük olan büyüklüklerini arz etmekle iktifa edeceğini dile getirir. Hz. İsa'nın bir kudret-i hârîka olarak pedersiz dünyaya geldiğini; bu harika kudret, Avrupalıların Filistin'i kendilerine peşkeş çektikleri Yahudiler tarafından kabul edilmediğini belirtir. Ona yapmadıkları eza ve cefa bırakmadıklarını, Hz. Meryem'in Hz. İsa'yı alıp Filistin'den uzaklaşmaya mecbur kaldığını, bir müddet sonra geri döndüğünde bu inatçı Yahudilerin yine onun peşinden düşmediklerini, bu hıyânet ve alçaklık ile sonunda Hz. İsa'yı terk-i cihâna mecbur ettiklerine İncil ve Kur'ân'ın ifade ettiğini şu şekilde dile getirmektedir: *"Mâlûmdur ki Hz. İsâ efendimiz bir kudret-i hârîka olarak pedersiz dünyaya geldi. Bu hârîka-i kudreti bugünkü günde Avrupalılar Filistin'i kendilerine mâl etmek istedikleri Yahudiler kabûl etmediler. O vücûd-ı mübâreke yapmadıkları ezâ vü cefâ bırakmadılar. Envâ'-ı renc ü cefâyâ mârûz kalan tâhire ve mutahhara Hz. Meryem vâlidemiz Hz. Mesîh-i Rûhullâh'ı alıp Filistin'den savuşmağa mecbûr kaldı. Bir müddet sonra avdet buyurunca bu anûd Yahudiler, yine peşinden düşmediler. Ne gibi hıyânet ü denâet ile âkıbet-i Hz. İsâ efendimizi terk-i cihâna mecbûr eylediklerine İncil-i şerîf ve Kur'ân-ı azîm iki şâhiddir"(229).*

Ali Emîrî, Hz. İsa'nın yaşadığı sıkıntılara rağmen bugün dünyada ümmetinin çok fazla olmasını, onun dünyadaki en büyük insanlar arasında sayılmasının bir göstergesi olarak değerlendirmektedir: *"İşte o mağdûr u mazlûm olan İsâ efendimiz hazretlerinin vaz' eylediği esâs kavîm üzerine bugünkü günde mevcûd ve lâ-yetezelzel olan ümmet-i azîmesi ve bu ümmet-i*

azîmenin kudret ü mikneti meydândadır ki enbiyâ-yı izâmın, dünyânın en büyük âdemleri olduğuna birer delîl-i alenîdir (229).

İkinci delîl olarak ise peygamberimiz Hz. Muhammed aleyhisselâtu ve'sselâmu örnek verir. Hz. Muhammed'in de henüz pek küçük yaşlarda iken önce peder ve vâlidesinin vefât etmesi ile yetim kaldığını, birkaç sene sonra dedesi Abdülmuttalib'in de vefât ettiğini, dürr-i yetîm gibi tamâmıyla bî-kes bir suretde büyüdüğünü dile getirir. Hz. Peygamber, kavmini dine davet ettiği zaman tahkîr sûretinde "bir yetime mi ittibâ edeceğiz" dediklerini, bu zâta da inatçı kavminin etmedikleri eza ve cefa kalmadığını ifade eder. Nihâyet kendisini öldürmeye karar verdikleri gece tek başına memleketten çıkarak bir mağarada Hz. Ebûbekir ile bir araya geldiğini, Hz. İsa efendimiz vâlidesiyle Filistin'i nasıl terk etmiş ise bu yetimin de yalnız arkadaşıyla Mekke'yi terk ettiğini dile getirir. Hz. İsa'da olduğu gibi Hz. Muhammed'in de (a.s.) bugün ümmetinin sayısının oldukça fazla olduğunu ifade eder:

"İkinci delîl peygamberimiz Muhammed-i Arabî efendimiz hazretleridir. Mâlûmdur ki Hz. Muhammed henüz pek küçük iken evvelâ pederi ve sâniyen vâlidesi vefât ederek yetîm kaldı. Birkaç sene sonra ceddî Abdülmuttalib de vefât eyledi. Artık dürr-i yetîm gibi tamâmıyla bî-kes bir suretde büyüdü. Kavmini dîne dâvet ettikde tahkîr sûretinde "bir yetime mi ittibâ edeceğiz" derlerdi. Bu zâta da muânidînin etmedikleri ezâ vü cefâ kalmadı. Nihâyet kendisini itlâfa karâr verdikleri gece tek başına memlekettten hurûc ederek gizli bir mağarada Ebûbekir ile birleşti. Hz. İsa efendimiz vâlidesiyle Filistin'i nasıl terk etmiş ise bu yetîm de yalnız arkadaşıyla Mekke'yi terk eyledi. İşte bu yetîm ve bu bî-kes olan Muhammed efendimiz hazretlerinin de vaz' eylediği esâs metîn üzerine bugünkü günde muhalled ü pâydâr ve nice yüzlerle milyonlarla bâlig olan ümmet-i azîmesi meydândadır"(229-230).

1.4. Müslümanlar Hristiyanların Kutsal Mekanlarına Saygı Duymuştur.

Ali Emîrî Efendi, Muhammed ümmetinin Yahudilerin yaptığı gibi Hristiyanlara düşmanlık etmediklerini, onların Kudüs-i şerifi ziyaretten asla men etmediklerini, Hristiyanların kutsal bildikleri mekânlara saygı duyduklarını ifade etmektedir:

"Lâkin şuna teessüf ediyorum ki Hz. Muhammed'in ümmeti Yahudiler gibi Hz. İsa'ya sû-i kâsd etmemiş ve Kur'ân-ı şerifde Hz. İsa efendimiz pek büyük bir sûretde medh ü senâ olunup bin üçyüz seneden beridir hristiyanların mukaddes bildikleri Kudüs-i şerif ziyâretinden hiçbir hristiyân men' edilmeyerek büyük bir saygıyla kabûl ve birçok ta'zîmlerle ziyâret etdirilmekte bulunulmuştur" (230).

İhtarnâme'de Ali Emîrî Efendi, Hz. Ömer döneminde yaşanmış olan tarihi bir hadiseye telmihte bulunur. Hz. Ömer, Kudüs'e geldikleri zaman Hristiyanların papazları kendisini Kumâme'ye dâvet edip ziyâfet verirler. Öğle ezanı okunur ve Bilâl-i Habeşî gelir. Yâ Ömer kalk namâza, der. Hz. Ömer kıyâm etmek isteyince Kumâme erkânı "Yâ halîfe, burası temizdir, namâzı burada kılınız" derler. Hz. Ömer kılmak istemez. Pek çok ricâ ederler. Hz. Ömer der ki: "Her yerde namâz kılabilirim lâkin sizin hâtırınız için burada

kılmıyorum." Oradakiler şaşırarak "niçin yâ Ömer?" derler. Hz. Ömer, buyururlar ki "Bir gün gelir de müslümanlar, bizim halîfemiz ashâb-ı kirâm ile burada namâz kılmıştır, biz burayı câmi yapalım, derler. Ben ileride başınıza böyle sıkıntılı bir durumun açılmaması için kılmıyorum." der. Hz. Ömer'in âdilâne olan bu büyüklüğü netîcesidir ki Kumâme'ye bin üç yüz seneden fazla bir süredir müdâhale ve tecâvüz edilmemiştir.

"Lâkin şuna teessüf ediyorum ki Hz. Muhammed'in ümmeti Yahudiler gibi Hz. İsbâ'ya sû-i kâsd etmemiş ve Kur'ân-ı şerîfde Hz. İsbâ efendimiz pek büyük bir sûretde medh ü senâ olunup bin üçyüz seneden beridir ümmet-i İsbâ'nın mukaddes bildikleri Kudüs-i şerîf ziyâretinden hiçbir Hristiyân men' edilmeyerek kemâl-i hürmetle kabûl ve birçok ta'zîmlerle ziyâret etdirilmekte bulunmuş iken gazetelerin rivâyetlerine bakılırsa dostları olan ümmet-i Muhammed elinden alınıyor da peygamberlerinin ve kendilerinin düşmanları bulunan Yahudilere veriliyor. İşte burasına aklım ermiyor. Daha doğrusunu söyleyeyim mi, gazeteler her ne kadar kuvvetli yazarlarsa yazsınlar, bir vechile inanamıyorum. Bundan belki elli sene evvel okuduğum bâzı târîhlerde hâlâ hâtırdadır ki Hz. Ömer efendimiz Kudüs-i şerîfe geldikde kavm-i Nasara'nın papazları kendisini Kumâme'ye dâvet ve ziyâfet etmişlerdi. Öğle ezânı okundu. Bilâl-i Habeşî hazretleri geldi. Yâ Ömer kalk namâza, dedi. Hz. Ömer kıyâm etmek isteyince Kumâme erkânı "Yâ halîfe, burası temizdir, namâzı burada kılınız" dediler. Hz. Ömer kılmak istemedi. Pek çok ricâ etdiler. Hz. Ömer dedi ki: "Her yerde namâz kılabilirim lâkin sizin hâtırınız için kılmıyorum." Taaccüble "niçin yâ Ömer" dediler. Hz. Ömer efendimiz buyurdular: "Bir gün gelir, bizim halîfemiz ashâb-ı kirâm ile burada namâz kılmıştır, biz burayı câmi yaparız, derler. Ben ileride başınıza bir gâileli mahzûr açılmasın için kılmıyorum." Hz. Ömer'in âdilâne ve munsifâne olan bu büyüklüğü netîcesidir ki Kumâme'ye bin üç yüz seneden ziyâdedir müdâhale ve tecâvüz edilmemiştir. İslâmların en kuvvetli zamânında tecâvüz etmek istedikce Hz. Ömer'in bu muhalled kelâm ile kendilerini men' eylediğini hatırlayarak derhâl tecavüzden nedâmetle nükûl etmişler" (230-231).

1.5. Filistin Toprakları Yahudilere Verilemez

Ali Emîrî Efendi, gazetelerin verdiği haberlere bakılırsa, Filistin, Hristiyanların dostları olan Muhammed ümmetinin elinden alınıyor da peygamberlerinin ve kendilerinin düşmanları bulunan Yahudilere veriliyor. İşte burasına aklım ermiyor. Daha doğrusunu söyleyeyim mi, gazeteler her ne kadar kuvvetli yazarlarsa yazsınlar, ben buna inanamıyorum, der. Özellikle para bakımından güçlü ancak nüfus bakımından Müslümanlardan yüzde yetmiş, seksen derece daha az olan Yahudilere toprak verilmesine akıl ve mantık açısından inanamıyorum, gazetede bu haberleri Yahudiler para ile yazdırmışlardır, der. *"Dünyâ nukûdunca pek zengin ve fakat adedleri Filistin'de İslâmlardan yüzde yetmiş seksen derece az olan Yahudilere vereceklerine, yine tekrâr ederim ki akıl ve mantıkça ber-vechile inanamıyorum ve Yahudiler gazetelerde para ile yazdırıyor demek istiyorum" (231).* Eğer, Yahudilere bu topraklar verilirse gelecekte ne gibi dehşetli hadiseler sebebiyet vereceğini anlatmaya gücüm yetmez, der. *"İmkân şekline ifrâğı hâlinde istikbâlen ne gibi*

dehşetli vukûatlara sebebiyet vereceği hakkındaki mütâlaâtı burada şimdiden bile îzâh etmeğe kalem ve kudretim gayr-ı müsâiddir²" (231).

1.6. Hristiyan ve Müslüman Devletlerinin Başkanları Yahudilere karşı Birleşmelidirler

Ali Emîrî Efendi, dünyanın mühim bir kısmını Hristiyanlar ve Müslümanların oluşturduğunu, Hristiyan ve Müslümanların Devlet Başkanlarının birleşmesi gerektiğini, böylece Filistin'in eski sınırlarının, Osmanlı devletinin hâkimiyet hakkına tecavüz edilmeksizin yine bâkî ve payidar kalması gerektiğini dile getirmektedir. *"inşallah re's-i umûrdaki muhterem zâtların vicdânları İslâmların da tedvîr-i umûr-ı kâinâtda bir mevki-i mühim sâhibi olmak gibi hakikat noktası üzerinde ittihâd ederler de devlet-i aliyye-i Osmâniyye'nin zir-i idâre-i hükûmrânîsinde olan bâzı kavme yalnız inkişâf ve terakkî-i hâllerini mûcib olacak teşebbüsât ile iktifâ ve bizim de kâbil-i islâh olacak birçok husûsâtımıza muâvenet icrâ ederek hudûd-ı kadîmesi vechile hakk-ı hâkimiyet-i Osmâniyye'ye tecâvüz edilmeksizin yine bâkî vü pâydâr kalır" (32).*

Dünya haritasının ortada olduğunu ifade eden Ali Emîrî Efendi; azınlığın rahatı için, gereksiz devletler ve hükümetler kurarak dünyayı kana bulayıp insanlığın çoğunu mağdur etmeyeceklerine inancının tam olduğunu ifade etmektedir: *"Cihân haritası meydândadır. Zâten dünyâda mevcûd bulunan hükûmetlerin bâligan-mâ-belâğ adedleri kâfi iken, yeniden kral olalım, reis-i cumhûr olalım hırs u sevdâlarıyla kapı kapı dolaşanların zâhirde parlak ve hakikatde ser-â-pâ mübâyin sözlerine meyl edip de bilâ-lüzûm hükûmetler teşkil edeceğiz diye yeni başdan âlemi kana boyayıp akalliyetin keyfi için ekseriyyeti mağdûr etmeyeceklerine, âlem ne derse desin itmînânım ber-kemâldir" (32).*

2. Metin

Dünyâda En Büyük Âdemler Kimlerdir ve Kudüs-i Şerîf ve Filistin'in

Netîce-i İstikbâli Hakkında Bir Mütâlaa

Dün gece menâzır-ı tevârîh-i kadîmeyi dîde-i tefekkür ü ibretle seyr ü temâşâ ederken âlem-i sahdan âlem-i istiğrâka rücû etmişim. Hangi âleme geçdiğimi ve ne gibi tefekkürlerde bulunduğumu dahi bilmiyorum. Kendimi bilmediğim bir gaşy u istiğrâk içinde iken "dünyâda en büyük âdemler kimlerdir" ta'bîri yüksek bir sadâ ile ağızımdan çıktığını ve uğramış olduğum âlem-i mahvdan cihân-ı sahva geldiğimi anladım lâkin lisânımdan bî-ihdiyâr sudûr eden dünyâda en büyük âdemler kimlerdir ibâresi hâlâ kulaklarımı çınlatıyordu. Kendi kendime, hakîkaten dünyânın en büyük âdemleri kimlerdir, bunları arz u ivazdan sâlim bir sûretde acabâ taayyün ettirmek kâbil olamaz mı, dedim. Düşünmeğe başladım ve kâinât-ı târîhin en derin köşelerini bile taharrîye daldım. Bütün menâzır-ı cihân-ı târîh gözümün

² Bugün Gazze'de Yahudilerin Müslümanlara yaptıkları Ali Emîrî Efendi'nin 1900'lü yılların başında yapmış olduğu uyarıda ne kadar haklı olduğu aşıkardır.

önünden geçiyordu. Öyle geçiyordu ki bu menâzır-ı acîbeyi bir ârif, dîde-i basîretle keşfetmiş olsaydı beni kâinât-ı târîh ortasında zîr-i zemînde teleskoplar önünde oturmuş bir rassâd ve avâlim-i târîhi de yerinden oynamış sıra ile pîş-i nazarımdan gelip geçen nüçûm-ı eflâk zannedirdi. Cihânın ne kadar müceddidleri, müessisleri, büyük âdemleri var ise birer birer arz-ı endâm-ı hüviyet ederek tarassudgâhım önünden geçiyorlardı.

Ben bunların cümlesinin hayât-ı teşrî'yyelerini hâdde-i tedkîkden geçirdim. Kâffesinin ser-firâz ü mümtâzı ve kâinâtın müncî ve hâdim-i hakîkîsi, hâiz oldukları kuvve-i mâneviyye şöyle dursun hârîka-i kudret-i beşeriyyeleri îcâbınca dahi enbiyâ-yı izâm hazerâtını buldum. Enbiyâ-yı izâm efendilerimizin cümlesinin büyüklüklerini burada tafsîlen beyân [229] etmeğe kudret-i kalem ü kırtâs müsâid olmadığından yalnız Hz. İsâ efendimiz ve Hz. Muhammed efendimiz hazerâtının ufak zannolunan ve fakat hakîkatde cihândan daha büyük olan birer büyüklüklerini arz ve irâe ile iktifâ edeceğim.

Mâlûmdur ki Hz. İsâ efendimiz bir kudret-i hârîka olarak pedersiz dünyaya geldi. Bu hârîka-i kudreti bugünkü günde Avrupalılar Filistin'i kendilerine mâl etmek istedikleri Yahudiler kabûl etmediler. O vücûd-ı mübâreke yapmadıkları ezâ vü cefâ bırakmadılar. Envâ'-ı renc ü cefâyâ mârûz kalan tâhire ve mutahhara Hz. Meryem vâlidemiz Hz. Mesîh-i Rûhullâh'ı alıp Filistin'den savuşmağa mecbûr kaldı. Bir müddet sonra avdet buyurunca bu anûd Yahudiler, yine peşinden düşmediler. Ne gibi hıyânet ü denâet ile âkıbet-i Hz. İsâ efendimizi terk-i cihâna mecbûr eylediklerine İncîl-i şerîf ve Kur'ân-ı azîm iki şâhiddir. İşte o mağdûr u mazlûm olan İsâ efendimiz hazretlerinin vaz' eylediği esâs kavîm üzerine bugünkü günde mevcûd ve lâ-yetezelzel olan ümmet-i azîmesi ve bu ümmet-i azîmenin kudret ü mikneti meydândadır ki enbiyâ-yı izâmın, dünyânın en büyük âdemleri olduğuna birer delîl-i alenîdir.

İkinci delîl peygamberimiz Muhammed-i Arabî efendimiz hazretleridir. Mâlûmdur ki Hz. Muhammed henüz pek küçük iken evvelâ pederi ve sâniyen vâlidesi vefât ederek yetîm kaldı. Birkaç sene sonra cediti Abdülmuttalib de vefât eyledi. Artık dürr-i yetîm gibi tamâmıyla bî-kes bir suretde büyüdü. Kavmini dîne dâvet etdikde tahkîr sûretinde "bir yetîme mi ittîbâ' edeceğiz" derlerdi. Bu zâta da muânidînin etmedikleri ezâ vü cefâ kalmadı. Nihâyet kendisini itlâfa karâr verdikleri gece tek başına memleketden hurûc ederek gizli bir mağarada Ebûbekir ile birleşti. Hz. İsâ efendimiz vâlidesiyle Filistin'i nasıl terk etmiş ise bu yetîm de yalnız arkadaşıyla Mekke'yi terk [230] eyledi. İşte bu yetîm ve bu bî-kes olan Muhammed efendimiz hazretlerinin de vaz' eylediği esâs metîn üzerine bugünkü günde muhalled ü pâydâr ve nice yüzlerle milyonlarla bâliğ olan ümmet-i azîmesi meydândadır. Binâen aleyh dünyâda en büyük âdemler kimlerdir diye vârid olacak bir suâle, enbiyâ-yı izâm efendilerimizdir, cevâbını vermekte erbâb-ı akl u insâf zerre kadar tereddüd etmezler.

Lâkin şuna teessüf ediyorum ki Hz. Muhammed'in ümmeti Yahudiler gibi Hz. İsâ'ya sû-i kâsd etmemiş ve Kur'ân-ı şerîfde Hz. İsâ efendimiz pek büyük bir sûretde medh ü senâ olunup bin üçyüz seneden beridir ümmet-i

Îsâ'nın mukaddes bildikleri Kudüs-i şerîf ziyâretinden hiçbir Hristiyân men' edilmeyerek kemâl-i hürmetle kabûl ve birçok ta'zîmlerle ziyâret etdirilmekte bulunmuş iken gazetelerin rivâyetlerine bakılırsa dostları olan ümmet-i Muhammed elinden alınıyor da peygamberlerinin ve kendilerinin düşmanları bulunan Yahudilere veriliyor. İşte burasına aklım ermiyor. Daha doğrusunu söyleyeyim mi, gazeteler her ne kadar kuvvetli yazarlarsa yazsınlar, bir vechile inanamıyorum. Bundan belki elli sene evvel okuduğum bâzı târîhlerde hâlâ hâtırmıdadır ki Hz. Ömer efendimiz Kudüs-i şerîfe geldikde kavm-i Nasara'nın papazları kendisini Kumâme'ye dâvet ve ziyâfet etmişlerdi. Öğle ezânı okundu. Bilâl-i Habeşî hazretleri geldi. Yâ Ömer kalk namâza, dedi. Hz. Ömer kıyâm etmek isteyince Kumâme erkânı "Yâ halîfe, burası temizdir, namâzı burada kılınız" dediler. Hz. Ömer kılmak istemedi. Pek çok ricâ etdiler. Hz. Ömer dedi ki: "Her yerde namâz kılabilirim lâkin sizin hâtırınız için kılmıyorum." Taaccüble "niçin yâ Ömer?" dediler. [231] Hz. Ömer efendimiz buyurdular: "Bir gün gelir, bizim halîfemiz ashâb-ı kirâm ile burada namâz kılmışdır, biz burayı câmi yaparız, derler. Ben ileride böyle başınıza bir gâileli mahzûr açılmasın için kılmıyorum." Hz. Ömer'in âdilâne ve munsifâne olan bu büyüklüğü neticesidir ki Kumâme'ye bin üç yüz seneden ziyâdedir müdâhale ve tecâvüz edilmemiştir. İslâmların en kuvvetli zamânında tecâvüz etmek istedikce Hz. Ömer'in bu muhalled kelâm ile kendilerini men' eylediğini hatırlayarak derhâl tecâvüzden nedâmetle nükûl etmişler. İşte İslâmların, İslâm halîfelerinin tâ bin üç yüz seneden beri Hristiyânlar hakkında olan hürmet ü rahm-i şefkatine bi'l-mukâbele medenî Hristiyânların da İslâmlar hakkında mütevâlî vü pâydâr bulunan nevâziş ve muâvenetlerine nazaran dünyâ nukûdunca pek zengin ve fakat adedleri Filistin'de İslâmlardan yüzde yetmiş seksen derece az olan Yahudilere vereceklerine, yine tekrâr ederim ki akıl ve mantıkça ber-vechile inanamıyorum ve Yahudiler gazetelerde para ile yazdırıyor demek istiyorum. Evet, para pek değerli bir şeydir. Bunu dîvâneler de bilir. Fakat bir kere düşünmeli ki Yahudiler cihânın parasını toplayıp ceplerine doldurmuşlar ve dolduruyorlar. Cihân aç kalıyor. Bugünkü günde Bolşeviklerin dünyâyı tahrîb etmeğe çalışmakta oldukları da mâlûmdur. Böyle, dünyânın parasını toplayıp cihânı aç bırakmağa bunlar âlet-i müstakile teşkîl ve cihânın râhatını, tadını kaçırmağa başlıca sebep oldukları hâlde bunlara mümâşât ve muâvenet edilip bir de Filistin kıt'ası ihsân edilmek imkânı olmayacağı bedîhîdir. İmkân şekline ifrâğı hâlinde istikbâlen ne gibi dehşetli vukûatlara sebebiyet vereceği hakkındaki mütâlaâtı burada şimdiden bile îzâh etmeğe kalem ve kudretim gayr-ı müsâiddir. [232]

Yalnız Filistin kıt'ası şöyle dursun, gönül ister ki zâten cihânın âdetâ kısım-ı âzamını İsevîlerle Muhammedîler teşkîl eylediklerinden geçende neşr eylediğim "Osmânî Vilâyât-ı Şarkiyyesi" kitâbında îzâhen beyân eylediğim vech üzre inşallah re's-i umûrdaki muhterem zâtların vicdânları İslâmların da tedvîr-i umûr-ı kâinâtda bir mevkî-i mühim sâhibi olmak gibi hakîkat noktası üzerinde ittihâd ederler de devlet-i aliyye-i Osmâniyye'nin zîr-i idâre-i hükûmrânîsinde olan bâzı kavme yalnız inkişâf ve terakkî-i hâllerini mûcib olacak teşebbüsât ile iktifâ ve bizim de kâbil-i islâh olacak birçok husûsâtımıza

muâvenet icrâ ederek hudûd-ı kadîmesi vechile hakk-ı hâkimiyet-i Osmâniyye'ye tecâvüz edilmeksizin yine bâkî vü pâydâr kalır. Cihân haritası meydândadır. Zâten dünyâda mevcûd bulunan hükûmetlerin bâligan-mâ-belag adedleri kâfi iken, yeniden kral olalım, reis-i cumhûr olalım hırs u sevdâlarıyla kapı kapı dolaşanların zâhirde parlak ve hakikatde ser-â-pâ mübâyin sözlerine meyl edip de bilâ-lüzûm hükûmetler teşkîl edeceğiz diye yeni başdan âlemi kana boyayıp akalliyyetin keyfi için ekseriyyeti mağdûr etmeyeceklerine, âlem ne derse desin itmînânım ber-kemâldir.

Öyle ümîd ederim ki cihânda mevcûd olan hükûmetlerin hattâ bir hudûdunu bile tagyîr etmeksizin İsevîlerle Muhammedîler ittifâk ve ittihâd ederek öylece tedvîr-i umûr ederler ve yukarıda denildiği üzere mevcûd olan kadîm her hükûmetin yine riyâset-i hükümrânîsi altında bâzı millet ve akvâma küşâyîş ve inbisât vermekden daha ileriye gitmezler. Ve bilhassa Anadolu kısmında cihân haritasını zerre kadar tagayyürâta uğratmazlar.

İhtâr bizden te'sîr Cenâb-ı Hak'dan

Sonuç

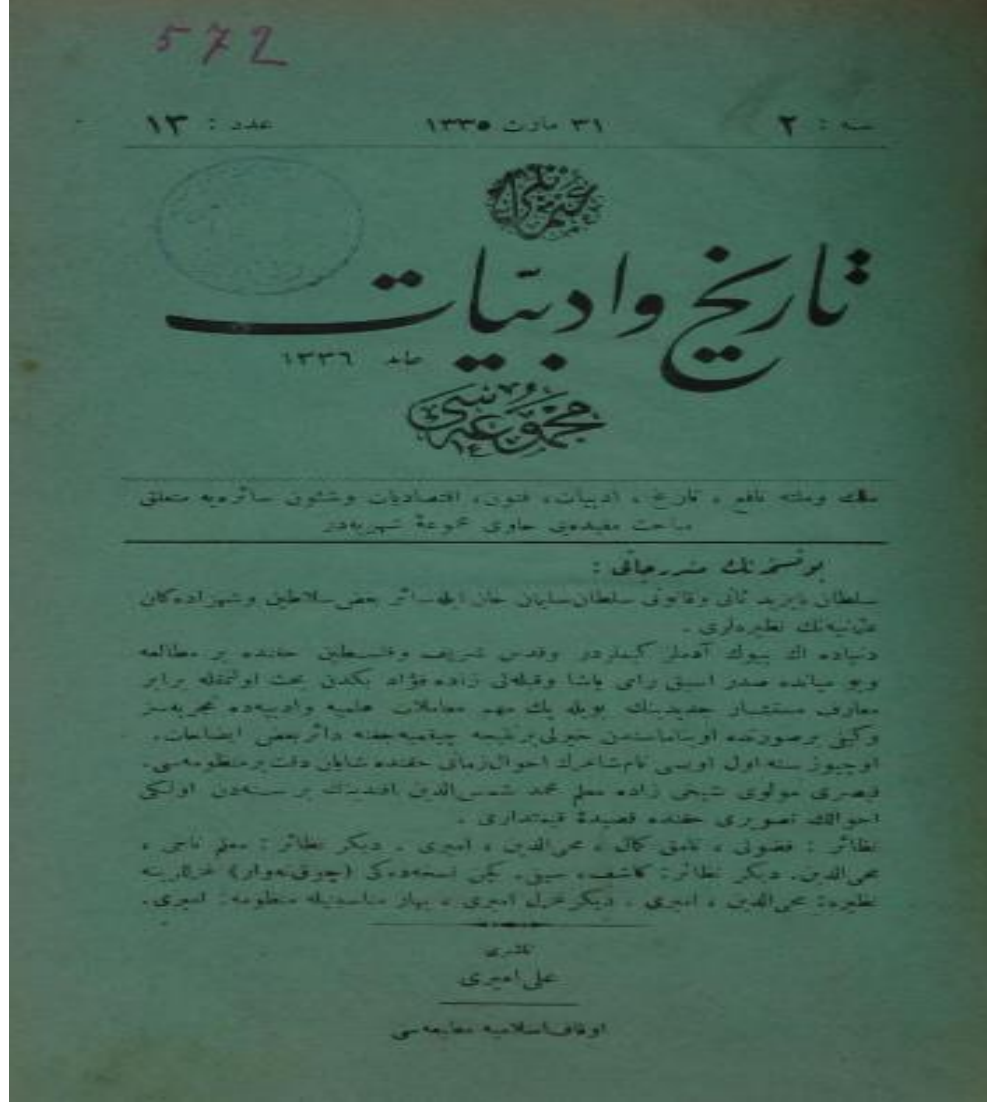
Filistin topraklarının Yahudilere verilme meselesi 1919'da Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'nin 22. Maddesi gereğince Yahudilerin de önemli görevlerinin bulunduğu İngiliz mandasındaki Arap vilayetlerine bağımsızlık verilmiş ve İngiltere, 1920 Nisan ayında yapılan San Remo Konferansı'nda, Filistin'de manda yönetimini üstlenmiştir. Bu önemli tarihi süreçten sonra Filistin'in toprak bütünlüğü meselesi sürekli gündem meselesi olmuştur. Devrin önemli gazeteleri Filistin'de Yahudilere toprak verilme meselesini haber yapmaya başlamışlardır. İşte bu haberleri yakından takip eden Ali Emîrî Efendi, gazete haberlerinin Yahudiler tarafından para ile yazdırıldığını, böyle bir kararın alınması durumunda istikbalde insanlık açısından büyük problemlerin ortaya çıkacağını ifade eden "ihtarnâme" mahiyetinde bir makale kaleme almıştır. Bu ihtarnâmede Filistin meselesi, Hz. İsa ve Hz. Muhammed'in yaşadıkları şahsî ve tarihî kimlikleri üzerinden ele alınmıştır. Bu iki peygamberi, yetim olmaları, yaşadıkları topraklardan zorla çıkarılmaları, verdikleri mücadele sonrasında bugün dünyanın en büyük ümmetine sahip iki dinin peygamberleri olmaları açısından değerlendirmiş, daha sonra ise tarih boyunca Müslümanların, Hristiyanların kutsal mekanlarına saygı duyduklarını, Hristiyan ve Müslüman devletlerin başkanlarının Yahudilere karşı birleşmeleri gerektiğini ve hangi açıdan bakılırsa bakılsın Filistin topraklarının Yahudilere verilmesinin insanlığın gelecek tarihi açısından büyük sıkıntılar doğuracağını dile getirilmiştir.

Ali Emiri Efendi'nin "İhtarnâme"sini yazdığı yıllardan bugüne dair öngörülleri ve problemlere sunduğu çözüm önerilerinin geçerliliğini sürdürüyor olması oldukça ehemmiyetlidir.

Kaynakça

- Ali Emiri. *Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, Millet Kütüphanesi, AEGZM:571-572 [OTEM, 2/13 (31 Mart 1335),]
- Armağan, Mustafa. *II. Abdülhamid'in Filistin hassasiyeti* (1), <https://www.mustafaarmagan.com.tr/genel/ii-abdulhamidin-filistin-hassasiyeti-1/>, Erişim 30.05.2024.
- Brahim Bouazi. *19. Yüzyılda Filistin'de Arazi Satışları*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2011.
- Çeltik, Seher Erdoğan. *Ali Emîrî'nin Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Öztürk, Tuncay. *Ali Emîrî Efendi - Osmanlı Târîh Ve Edebiyyât Mecmuası (1-320 Arası Sayfalar)*, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Polat, Nazım H. "Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası". *DİA*. 33/482-483, İstanbul: TDV Yayınları, 2007
- Özkan, Yasin. *Bir Damla Tarih*. İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2023.
- Yıldırım, Yusuf. "İsrail-Filistin Sorununda İki Devletli Çözüm Arayışları". *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 18/41 (2021), 3840-3884.

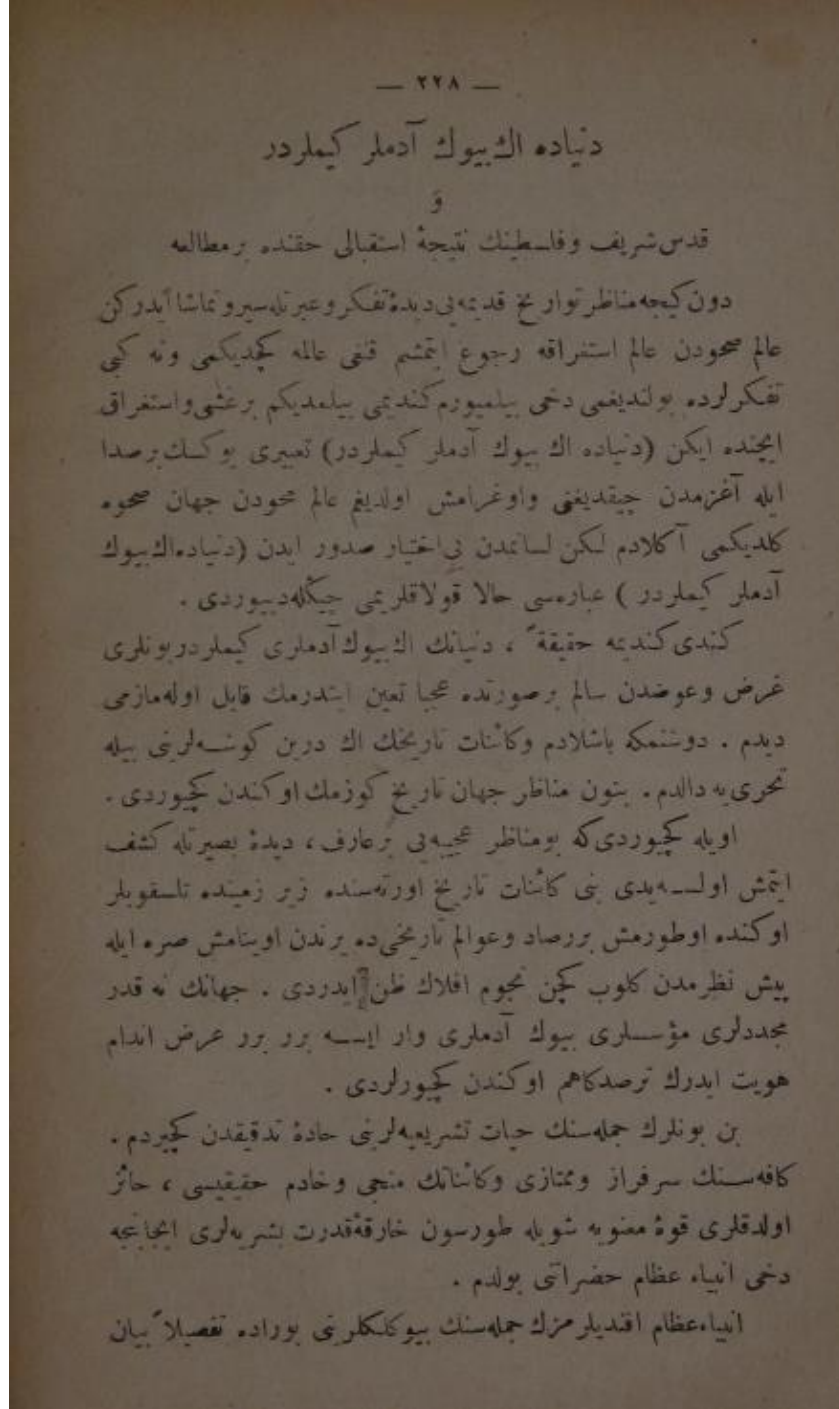
EK1



کِت - Hikmet - ԻԿՄԵՏ

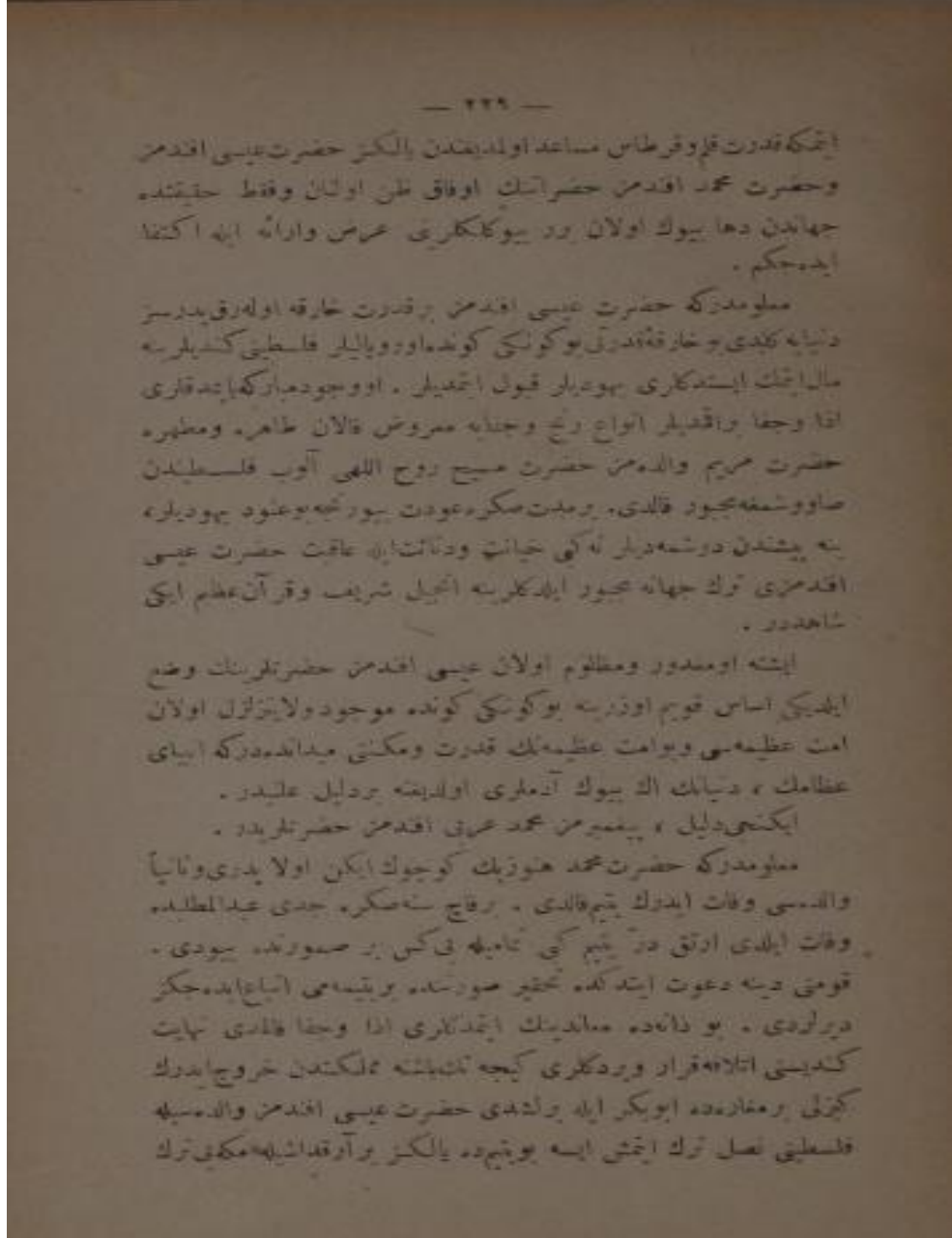
HİKMET - AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ [JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
VEFATININ 100. YILINDA ALİ EMİRİ ÖZEL SAYISI
YIL 10, EYLÜL 2024
ISSN: 2458 - 8636

EK2

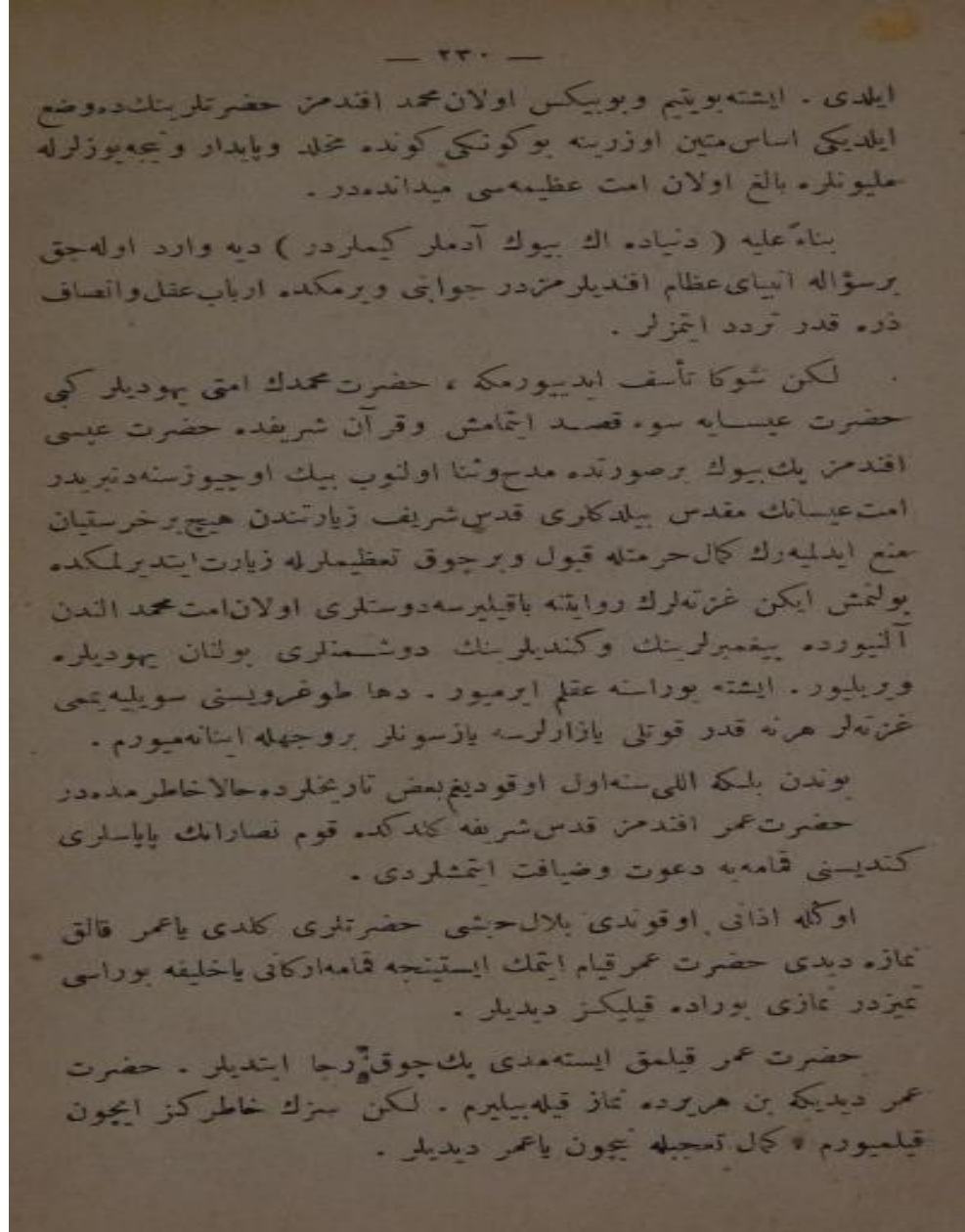


کِت - Hikmet - Իմաստ

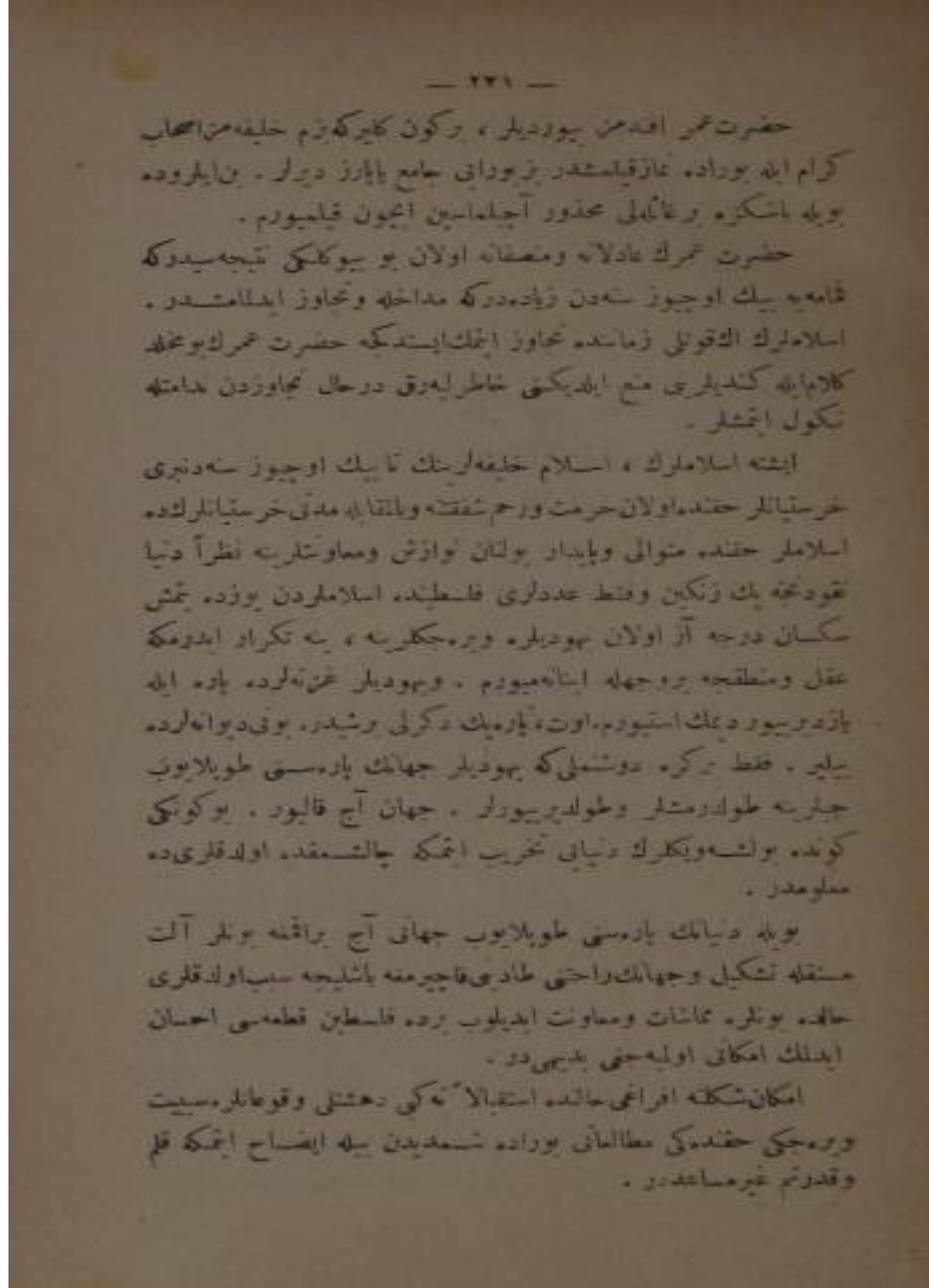
EK3



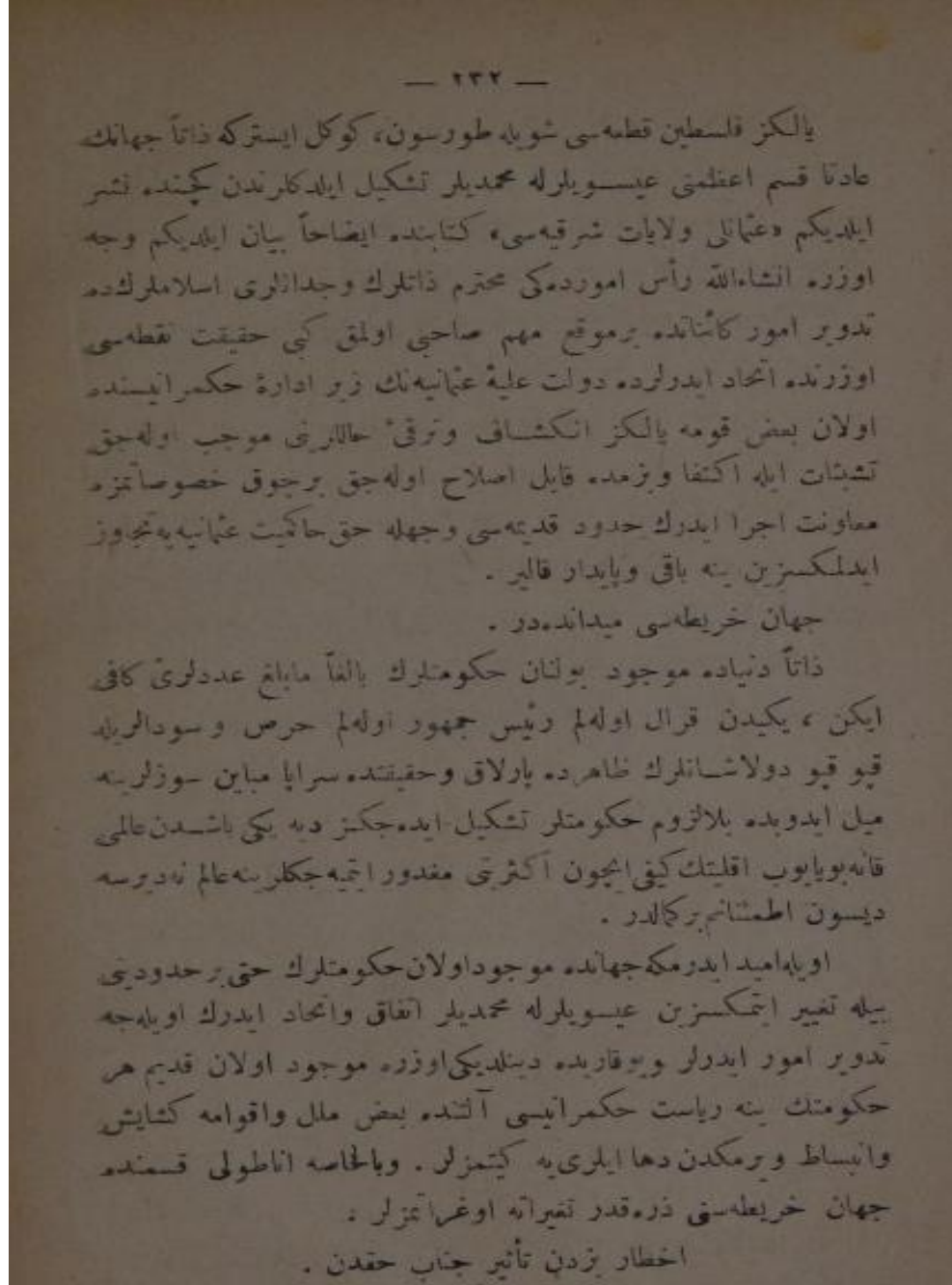
EK4



EK5



EK6



HİKMET - АКАДЕМИК ЕДЕБИЯТ ДЕРГИСИ